
WELCOME MAHLONAKHULU

IZAIL SITHOLE

en

DIE STAAT

IN DIE HOOGGEREGSHOF VAN SUID-AFRIKA

APPELAFDELING.

In die saak tussen

WELCOME MAHLONAKHULUEERSTE APPELLANT
IZAIL SITHOLETWEEDE APPELLANT

en

DIE STAATRESPONDENT

Coram: MULLER et KOTZÉ, ARR., et HOEXTER, Wnd AR.

Aangehoor: 9 November 1978.

Gelewer: 21 November 1978.

U I T S P R A A K.

MULLER, AR.

Die appellante, twee Swart mans, na wie ek re-
spektiewelik verwys as beskuldigde no. 1 en beskuldigde
no. 2, het in die Witwatersrand Plaaslike Afdeling voor

regter.... /2

regter COETZEE verskyn op n aanklag van moord. Na bewering

~~van die Staat het hulle op of omtrent 5 Augustus 1977 te~~

Greenside in die distrik Randburg, Transvaal, ene Lucas

Sithole, die vader van beskuldigde no. 2, vermoor. Beide

beskuldigdes het onskuldig gepleit.

Uit die getuienis wat by die verhoor afgele is

blyk dit dat die oorledene in diens was van n firma wat bou-

kontrakteurswerk doen. Gedurende Augustus het hy bouwerk

gedoen by die Killarney winkelsentrum, en, met verlof van

sy werkgewers, het hy gewoon in n kamer in Greenside bo-op

n gebou wat aan sy werkgewers behoort. Hy het sleutels

gehad wat hom toegang verleen het tot die gebou. Hy was

die eienaar van n motorvoertuig wat meestal in die straat

buitekant die perseel te Greenside gestaan het, maar soms

het die oorledene dit ook binne die perseel geparkeer.

Dit blyk verder uit die getuienis dat beskuldigde

no. 2 eentyd by die oorledene gewoon het en dat beskuldigde

no. 1 ook af en toe daar gebly het. Die oorledene was nie tevrede dat beskuldigde no. 1 daar bly nie en was ook gekant teen beskuldigde no. 1 se vriendskap met sy seun, beskuldigde no. 2. Dit het die gevolg gehad dat die oorledene vir beskuldigde no. 1 weggejaag het. Later het die verhouding tussen die oorledene en sy seun, beskuldigde no. 2, ook 'n breekpunt bereik. Dit het daarop uitgeloop dat die oorledene vir beskuldigde no. 2 'n loesing gegee het, en wat daarna tussen hulle plaasgevind het, is soos volg deur die getuie Rebecca Sithole, 'n niggie van die oorledene wat by hom gewoon het, beskryf:-

"Het die oorledene enigiets gedoen met Nr. 2 se eiendom? Sy besittings?---Na beskuldigde losgeruk het en weggehardloop het hy het gesê kyk hier ou man aangesien jy my nou geslaan het nou moet jy een ding altyd onthou, waar ons bymekaar kom dan moet jy weet jou naam is dood. Dit is toe dat my oom (die oorledene) gesê het aangesien hy sulke woorde nou gebesig het en hy is sy eie kind wat hy gebaar het, toe het hy sy (beskuldigde no. 2 se) besittings

gevat...../4

gevat en aan die brand gesteeek en gesê
as hy dan so voel dat hy so mal is dan

~~moet hy vir sy eie besittings gaan werk.~~

Het hy toe al sy goed daar in die
huis opgebrand?----Ja.

Was dit die laaste wat jy gesien
het dat Nr. 2 en sy pa nou saam met mekaar
praat of verkeer?----Dit was toe die laaste
keer gewees."

In die begin van Augustus 1977 het beskuldigde
no. 2 by n gesin Rosenberg in Greenside gewerk en hy het
in n kamer op die perseel van die Rosenbergs geslaap. By
die verhoor het dit uitgekom dat beskuldigde no. 1 ook
saans daar geslaap het sonder die wete van die Rosenbergs.

Die oorledene was Vrydag, 5 Augustus 1977, nog
by sy werk te Killarney en hy het die agtermiddag ongeveer
4 nm. sy weeklikse loon ontvang. Wat daarna met die oor-
ledene gebeur het weet ons nie. Toe Rebecca Sithole die
volgende oggend (Saterdagoggend) ongeveer 7.15 vm. by die
oorledene se kamer kom (sy was uitstедig vir n paar dae)
was die oorledene nie daar nie. Daar was vars bloedkolle

op die trappe wat gelei het na die motorhuis op die perseel
~~en daar was bloed op die oorledene se voertuig wat buite~~
die perseel gestaan het. Dit het vir Rebecca voorgekom
asof iemand probeer het om die bloed op die trappe en op
die voertuig af te was. Die sleutels van die voertuig
kon nie gevind word nie.

As gevolg van wat Rebecca by die oorledene se
kamer gevind het, het die saak onder die aandag van die
polisie gekom.

Gedurende die oggend van Sondag, 7 Augustus 1977,
is die liggaam van die oorledene gevind tussen bome op 'n
oop perseel te Morningside. Die oorledene was klaarblyk-
lik vermoor. Daar was etlike steekwonde aan sy liggaam.
Wielspore van 'n motorvoertuig het geloop tot naby die lyk
van die oorledene. Daar was geen tekens van geweld of
bloedmerke in die omgewing waar die lyk gevind is nie.

By die verhoor is geen direkte getuienis aangevoer

wat.... /6

wat die beskuldigdes met die moord verbind nie, en beide

~~van hulle het getuig dat hulle bewegings die Vrydagaand~~

sodanig was dat hulle nie die moord kon gepleeg het nie.

Daar was egter omstandigheidsgetuienis waaruit, volgens die

verhoorhof, sekere afleidings teen die beskuldigdes gemaak

kon word. Nadat die geleerde verhoorregter die getuienis

wat afgelê is deur die staatsgetuies en die twee beskuldig-

des breedvoerig in sy uitspraak bespreek het, het hy, soos

hy dit noem, n "katalogus" van omstandigheidsgetuienis op-

gestel. Die katalogus verwys na die volgende omstandighede:-

(1) Die oorledene is vermoor en met n motorvoertuig

in Morningside afgelaai.

(2) Dit moes gebeur het na 4 nm. Vrydag, 5 Augustus

1977, en voor Saterdagoggend, 6 Augustus 1977.

(3) Saterdagoggend, 6 Augustus 1977, staan die oor-

ledene se motor in die straat buitekant die per-

seel in Greenside waar hy n kamer gehad het. Daar

was..../7

was bloedmerke aan die motor wat moontlik n verband
~~gehad het met die moord.~~

- (4) Beskuldigde no. 1 vertel van n geveg waarin hy Vry-
dagnag, 5 Augustus 1977, betrokke was as gevolg
waarvan hy gewond is en in die loop waarvan n hor-
losie (die horlosie waarna hier verwys word is die
horlosie genoem in paragrawe 11 en 12 hieronder)
se glas gebreek is en bloedspatsels daarop gekom
het.
- (5) Beskuldigde no. 1 het as gevolg van n geveg daardie
nag n steekwond en krapmerke opgedoen.
- (6) By die aantyging van moord gee beskuldigde no. 1
n doelbewuste valse verklaring van sy bewegings
die Vrydagnag en oor die wyse waarop hy aan sy
wonde gekom het. In sy weergawes op die Sater-
dag vertel hy dat hy en beskuldigde no. 2 saam
gewees het by hierdie geleentheid.

- (7) Beskuldigde no. 2 deel aan sy vrymeisie die Saterdag mee dat hy die vorige nag saam met beskuldigde no.1 deurgebring het en dat hy weet van die geveg waarin no. 1 betrokke was. Hy (beskuldigde no. 2) was ook daar.
- (8) Dit is hoogs onwaarskynlik dat beskuldigde no. 2 die wond in sy dy kon opgedoen het op die wyse soos deur hom beweerd. Feit is dat hy ook in die loop van Vrydagaand 'n steekwond opgedoen het.
- (9) Beskuldigde no. 1 sê die Saterdagoggend vir die getuie Nancy iets wat haar die indruk gee dat hy tot 'n mate in 'n toestand van skok verkeer.
- (10) Laat die Saterdagmiddag, 6 Augustus 1977, het die Parkview polisie reeds by beskuldigde no. 2 na die oorledene se motorsleutels gesoek. Die motorsleutels was altyd aan 'n bos sleutels waarvan die oorledene ook sleutels gehad het van sy

kamer en van sekere stoorkamers van sy werkgewer.

(11) Die Maandagoggend, 8 Augustus 1977, kry speurder-

sersant Poswayo die horlosie met bloedspatsels daarop en sonder n glas, versteek in die beskuldigdes se kamer in n luggat. Die beskuldigdes vertel by die verhoor n leuen, naamlik, dat die horlosie op n hangkas in die kamer was.

(12) Genoemde horlosie was sover die getuie Florence kon sien, identies aan die een wat die oorledene altyd gedra het en, alhoewel sy natuurlik sê dit is oorledene se horlosie, kan dit nie as n absolute feit aanvaar word nie in die lig van die feit dat daar nie kenmerkende merke op die horlosie is nie. Vir Florence was die horlosie voor die hof egter identies aan die oorledene se horlosie.

(13) Daar is ook die onaanvaarbare relaas van beskuldigde

no. 1 oor hoe hy aan die betrokke horlosie gekom

~~het, en ook die valse relaas van beskuldigde no. 2~~

dat sy vader, die oorledene, nie so n horlosie

gehad het nie.

(14) Die oorledene se bos sleutels is later gevind in
n grondbak op n plek kort by die beskuldigde se
kamer.

(15) Daar het kwade gevoelens bestaan by beide die be-
skuldigdes teenoor die oorledene.

Die vraag wat die verhoorregter homself afgevra het
was of die totaliteit van genoemde feite dui op skuld aan
die kant van die beskuldigdes. En daardie vraag het die
verhoorregter soos volg beantwoord:-

"Dit is vir my uit die totaliteit van
hierdie feite die enigste redelike af-
leiding dat dit wel die beskuldigdes
is wat slaags was met die oorledene
die nag van 5 Augustus 1977. Daar
is natuurlik geen spesifieke afleiding
te maak oor die presiese aandeel van

iedereen.../11

iedereen in die gebeure nie. In die geheel geneem, egter, gesien ook hulle verhouding met mekaar en die valsheid van albei se verklarings oor hulle bewegings daardie nag, is dit vir my n uitgemaakte saak dat hulle vir sy dood verantwoordelik was en bedoel het om dit te veroorsaak. Slegs indien n mens kan dink aan n redelike hipotese wat op al hierdie feite berus en wat nie op hulle aandadigheid dui nie, is dit so dat die saak nie teen hulle bewys is nie. Dit is kwalik moontlik om te dink aan n onskuldige verklaring daarvoor dat n horlosie soos die oorledene gedra het juis beskadig is in 'n fracas wat Nr. 1 gehad het met iemand daardie Vrydagnag as gevolg waarvan daar bloed op is, bo in die lug-gat moes versteek word wanneer die hele storie van hoe en waar die fracas plaasgevind het self n verdigsel is. As daarby geneem word die tweede belangrikste feit naamlik die vonds van die sleutels, juis die oorledene se sleutels wat Saterdag alreeds seek gewees het, in hulle onmiddellike nabyheid lateraan, is dit n geweldige versterker van die afleiding; dis die twee vere wat n meulsteen om hul nek word.

Ek behandel kortliks iedereen apart. Daar is boonop die optrede van beskuldigde Nr. 1 en dan kan eintlik buite rekening gelaat word wat hy vir Nancy sou gesê het betreffende die mes

wat hy sou gebruik daardie aand op iemand. Dit is steeds so dat hy ongetwyfeld daardie Vrydagnag in iets bloedigs betrokke was, hoe dit ookal mag plaasgevind het. Daar is die verwydering van die oorledene waar hy ookal was. Of hulle hom nou ingewag het op n plek of waar dit plaasgevind het maak nie saak nie. Uit sy eie mond is dit ook so dat hy nie alleen gewees het nie, hy was saam met iemand. Dit is ook waarskynlik dat die oorledene vermoor is nie slegs deur een persoon, beskuldigde Nr. 1, nie maar dat hy hulp sou gehad het van een of meer ander persone. Die feit dat hy sê dat dit beskuldigde Nr. 2 is wat by hom gewees het daardie nag is nie n getuienisfeit wat in die katalogus teen Nr. 2 in aanmerking geneem word nie. Sover as dit Nr. 2 aangaan is daar sy relaas aan Florence dat hy en beskuldigde Nr. 1 wel saam gewees het die vorige nag en dat daardie wonde van beskuldigde Nr. 1 op daardie geleentheid opgedoen is. Dan beteken dit dat die beskuldigde Nr. 2 homself plaas saam met die persoon wat bevind word aldus opgetree het. Alles dui myns insiens in slegs een rigting en dit is dat hy ook daaraan aandadig gewees het net soos Nr. 1.

Ek mag net laastens meld dat nie een van die beskuldigdes se advokate in staat was om enige hipotese van onskuld te suggereer op die katalogus feite nie. Hulle het hul daarop toegespits om die bestaan van sommige van die feite self te bevraagteken."

Die geleerde regter het dus, op grond van die besluit waartoe hy gekom het, albei beskuldigdes skuldig bevind aan moord. Omdat daar bevind is dat daar versagtende omstandighede is, is die doodstraf nie opgelê nie maar is die beskuldigdes elk gevonniss tot 15 jaar gevangenisstraf.

Aan elk van die beskuldigdes het die verhoorregter egter verlof verleen om teen sy skuldigbevinding en vonnis in hoër beroep na hierdie hof te kom.

Voor ons het die advokate vir die beskuldigdes (net soos by die verhoor was elk van hulle verteenwoordig deur 'n pro deo advokaat) die skuldigbevindings en vonnisse aangeveg.

Wat die skuldigbevindings betref is daar betoog dat die verhoorregter in die volgende opsigte fouteer het, naamlik,

- (a) dat hy gesteun het op sekere aspekte van die getuienis wat afgelê is deur sommige van die

staatsgetuies,

(b) dat hy die getuienis van die beskuldigdes op sekere

aspekte verwerp het, en

(c) dat hy uit die omstandighedsgetuienis afleidings

gemaak het wat nie geregverdig is nie.

Na my oordeel sal dit geen doel dien om die verskillende

argumente wat deur die twee advokate voor ons aangevoer

is, te behandel nie. Ek kan net sê dat geeneen van daar-

die argumente my hoegenaamd oortuig dat die geleerde ver-

hoorregter se beslissing 'n verkeerde beslissing is nie.

Die regter het die getuienis wat voor hom afgelê is breed-

voerig behandel in sy uitspraak by die verhoor en hy het

in besonder die bewyswaarde van die omstandighedsgetuienis

in die saak bespreek. Wat laasgenoemde aspek betref stem

ek saam met die verhoorregter dat dit die totaliteit van

feite is waarna gekyk moet word om te besluit of daar bo

redelike twyfel 'n afleiding gemaak kan word dat 'n beskul-

digde..../15

digde skuldig is al dan nie - n kwessie wat, soos die ver-
hoorregter daarop wys, bespreek word in die volgende be-
slissings:-

R.v.de Villiers, 1944 A.D. 493, op bl. 508 - 509.

R.v.Mthlongo, 1949 (2) S.A. 552 (A) op bl. 558.

R.v.Mtembu, 1950(1) S.A. 670 (A) op bl. 680.

Dit was in die lig van die benadering wat in genoemde be-
slissings aangedui word dat die verhoorregter sy sogenaamde
"katalogus" van feite opgestel het waaruit hy die afleiding
gemaak het dat die beskuldigdes in die huidige saak skuldig
is aan moord. Met die geleerde regter se benadering en
beslissing kan daar, na my oordeel, geen fout gevind word
nie. Dit volg uit wat ek reeds gesê het dat die appèl
teen die skuldigbevindings nie kan slaag nie.

Wat die appèl teen die vonnisse betref, het die
advokate vir die beskuldigdes betoog dat die verhoorregter
in die geval van elk van die beskuldigdes n mindere vonnis

as 15 jaar gevangenisstraf moes opgelê het.

Hierdie hof het al herhaaldelik daarop gewys dat n hof van appèl se bevoegdheid om in te gryp met betrekking tot n vonnis wat deur n verhoorhof opgelê is, beperk is. Daar kan alleen ingegryp word indien daar by vonnisoplegging n mistasting of onreëlmatigheid begaan is of indien hierdie hof van oordeel is dat die straf wat die verhoorhof opgelê het sodanig is dat geen hof dit redelikerwyse kon opgelê het nie.

Na my oordeel het die verhoorregter geen mistasting of onreëlmatigheid begaan nie en kan daar ook nie gesê word dat die vonnisse onredelik is nie, d.w.s dat geen hof redelikerwyse sulke vonnisse sou opgelê het nie. Hierdie hof is dus nie bevoeg om met betrekking tot die vonnisse wat opgelê is, in te gryp nie.

Die appèl van beide beskuldigdes teen hulle skuldigbevindings en vonnisse word afgewys.

G.V.R. MULLER, AR.

KOTZÉ, AR.)
HOEXTER, Wnd AR.) Stem saam.